กัณฑ์ที่ 14

เขมาเขมสรณาคมน์

แสดง ณ วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

พหุํ เว สรณํ ยนฺติ ปพฺพตานิ วนานิ จ
อารามรุกฺขเจตฺยานิ มนุสฺสา ภยตชฺชิตา
เนตํ โข สรณํ เขมํ เนตํ สรณมุตฺตมํ
เนตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ

โย พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คโต
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ
ทุกฺขํ ทุกฺขสมุปฺปาทํ ทุกฺขสฺส จ อติกฺกมํ
อริยญฺจฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ทุกฺขูปสมคามินํ
เอตํ โข สรณํ เขมํ เอตํ สรณมุตฺตมํ
เอตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตีติ

ณ บัดนี้อาตมภาพจักได้แสดง เขมาเขมสรณคีปิคาถา วาจาเครื่องกล่าวแสดงซึ่งที่พึ่งอันเกษมและไม่เกษมทั้งสองอย่าง จะชี้แจงแสดงตามวาระพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย จะชี้แจงแสดงเป็นทางปริยัติก่อน ในตอนหลังจะได้แสดงทางปฏิบัติต่อไป แล้วปฏิเวธก็จะรู้คู่กันไปในทางปฏิบัติ พุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์บรรพชิตทุกถ้วนหน้าจงเงี่ยโสตทั้งสองลงรองรับรสพระสัทธรรมเทศนา ดังอาตมาจะได้ชี้แจงแสดงต่อไป ณ บัดนี้

เริ่มต้นแห่งวาระพระบาลีว่า

พหุํ เว สรณํ ยนฺติ *เป็นอาทิว่า มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก อันภัยคุกคามเข้าแล้ว ย่อมถึงภูเขาทั้งหลายบ้าง ถึงป่าทั้งหลายบ้าง ถึงอารามและต้นไม้และเจดีย์ทั้งหลายบ้างว่า เป็นที่พึ่ง*

เนตํ โข สรณํ เขมํ *นั่นหาใช่ที่พึ่งอันเกษมไม่*

เนตํ สรณมุตฺตมํ *นั่นหาใช่ที่พึ่งอันอุดมไม่*

เนตํ สรณมาคมฺม *ถ้าอาศัยอันนั้นเป็นที่พึ่งแล้ว*

สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ *ย่อมหาหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงไปได้ไม่*

โย พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คโต *ผู้ใดถึงแล้วซึ่งพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และพระสงฆ์เจ้า ว่าเป็นที่พึ่งแล้ว*

จตฺตาริ อริยสจฺจานิ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ ทุกฺขํ ทุกฺขสมุปฺปาทํ
ทุกฺขสฺส จ อติกฺกมํ อริยญฺจฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ทุกฺขปสมคามินํ

มาเห็นอริยสัจจธรรมทั้ง๔ ตามปัญญาอันชอบ
ทุกฺขํ คือทุกข์ ***ทุกขสมุปฺปาทํ*** คือตัณหาเป็นแดนให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์
ทุกฺขสฺส จ อติกฺกมํ การก้าวล่วงเสียซึ่งทุกข์
อริยญฺจฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ คือหนทางมีองค์ ๘ ไปจากข้าศึก
ทุกฺขูป สมคามินํ ให้ถึงพระนิพพานเป็นที่สงบระงับทุกข์

เอตํ โข สรณํ เขมํ *นี้เป็นที่พึ่งอันเกษม*
เอตํ สรณมุตฺตมํ *นี้เป็นที่พึ่งอันอุดม*
เอตํ สรณมาคมฺม *มาถึงอันนี้เป็นที่พึ่งได้แล้ว*
สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตีติ *ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ด้วยประการดังนี้*

นี้เนื้อความของพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา ต่อแต่นี้จะแสดงเป็นปริยัติเทศนา ในเขมาเขมสรณาคมน์ต่อไป ปริยัติเทศนาว่า มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก ไม่ใช่น้อย หมดทั้งสากลโลก ชมพูทวีป แสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล นิพพานถอดกาย มีเท่าไรที่เป็นมนุษย์หรือทิพย์ก็ช่าง หรือรูปพรหมอรูปพรหมก็ช่าง เมื่อพากันมาฟังธรรมเทศนาแล้ว นั่นแหละก็อยู่ในพวกมนุษย์นั่นทั้งนั้น มีมากน้อยเท่าใด มนุษย์ทั้งหลายมากด้วยกัน อันภัยคุกคามเข้าแล้ว ***ภยตชฺชิตา*** อันภัยคุกคามเข้าแล้ว เมื่อคุกคามเข้าเช่นนั้นแล้วทำไง บางพวกไปถึงภูเขาใหญ่ ๆ ที่เขานับถือเชิดชูบูชากันว่าเป็นที่พึ่งบ้าง บางพวกไปถึงป่าใหญ่ ๆ ที่เขานับถือเชิดชูบูชากันว่าเป็นที่พึ่งบ้าง บางพวกไปถึงอารามใหญ่ ๆ เช่น เชตวนาราม หรืออารามใหญ่ ๆ กว่านั้นก็ช่าง หรือเล็กกว่านั้นก็ช่าง ที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่นอย่างวัดโสธรอย่างนี้ พอถึงวัดเข้าไหว้แล้ว แต่ว่าไหว้กลัว

....ถ้าหลักฐานเรียกว่า โสฬสกิจ เรียกว่าแค่นี้ สำเร็จโสฬสกิจแล้ว โสฬสกิจแปลว่ากระไร กิจ๑๖ เพลงที่เขาวางไว้เป็นหลักว่า ***เสร็จกิจ ๑๖ ไม่ตกกันดาร เรียกว่านิพพานก็ได้*** นี่แหละเสร็จกิจ ๑๖ ละ

ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ใน**กายมนุษย์** ๔

ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ใน**กายทิพย์** ๔ เป็น ๘

ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ใน**กายรูปพรหม** ๔ เป็น ๑๒

ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ใน**กายอรูปพรหม**อีก ๔ มันก็เป็น ๑๖

นี้เสร็จกิจทางพุทธศาสนา ทางพระอรหัตแค่นี้ นี้ทางปฏิบัติ เทศนาดังนี้เป็นทางปฏิบัติ ไม่ใช่ทางปริยัติ นี่ทางปฏิบัติอันนี้แหละ พระพุทธศาสนาในทางปริยัติดังแสดงแล้วในตอนต้น พุทธศาสนาในทางปฏิบัติดังแสดงแล้วในบัดนี้ แต่ปริยัติปฏิบัติ ที่เรียกว่าเข้าถึงปฏิบัติ เดินสมาบัติทั้ง ๘ นั้นเป็นทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ดังนี้ นี่เป็นทางปฏิบัติแท้ ๆ.....

ฤทธิ์กลัวเดชพระยามาร อ้ายที่มีฤทธิ์มีเดชอยู่ที่นั่น ไม่ใช่เคารพต่อพระพุทธเจ้าโดยตรง เคารพในฤทธิ์เดชของพระยามารมัน กลัวพระยามารมัน อารามหรือต้นไม้เป็นเจดีย์ บัดนี้ก็ยังปรากฏอยู่นั่นแน่เจริญพาสนั่นแน่ ต้นมะขามใหญ่นั่นแน่ ไปถึงก็ต้องไหว้เชียว ต้องไหว้ กลัว กลัวใครละ กลัวฤทธิ์พระยามาร มันมีฤทธิ์มีเดช มันสิงมันทรงได้ มันบอกไหว้นบเคารพเสีย มันให้ความสุขความเจริญ ถ้าว่าไม่ไหว้นบเคารพบูชาแล้ว ก็ลงโทษต่าง ๆ นานา กลัวมันต้องไหว้มัน อย่างนี้ ไปถึงอารามหรือต้นไม้เจดีย์เช่นนั้นเข้าแล้ว ก็ต้องไหว้ กลัวต้องภัยได้ทุกข์ ถึงอ้ายสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ว่า เป็นที่พึ่งทีเดียว

นั่นพระพุทธเจ้าปฏิเสธแล้ว

เนตํ โข สรณํ เขมํ ภูเขาก็ดี ป่าก็ดี อารามก็ดี ต้นไม้ก็ดี นั่นไม่ใช่ที่พึ่งอันผ่องใส ไม่ใช่ที่พึ่งอันเกษม

เนตํ สรณมุตฺตมํ นั่นไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุดหรืออันอุดม ไม่ใช่ที่พึ่งอันอุดมอันสูงสุด

เนตํ สรณมาคมฺม ก็มาอาศัยอันนั้นว่าเป็นที่พึ่งแล้ว

น ปมุจฺจติ ย่อมไม่หลุดพ้นไป

สพฺพทุกฺขา จากทุกข์ทั้งปวงได้

เพราะต้องติดอยู่ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ อยู่นี่เอง จนไปนิพพานไม่ได้ เพราะเข้าถึงที่พึ่งไม่ถูก พลาดไป เรื่องนี้ เราเห็นอยู่ต่อตาทั่วไป ๆ กันในประเทศไทยนี่ อะไรต่อมิอะไรกันไขว่เชียว เพราะเหตุอะไร เพราะเหตุว่าไม่รู้จัก พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ นะซี พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ ไม่ได้อยู่เรี่ยราดเช่นนั้น **พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ** อยู่ในตัวทุกคน กายเป็นชั้น ๆ เข้าไป กายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียด กายธรรม กายธรรมละเอียด นั่นแน่ พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ นั่นแน่ กายธรรม กายธรรมละเอียด กายธรรม นั่นแหละเป็นพุทฺโธ เป็นเนมิตกนามเกิดขึ้นเป็น***พุทฺโธ*** ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมนั่นแหละ เส้นผ่าศูนย์กลางเท่าหน้าตักธรรมกายกลมรอบตัว ดวงนั้นแหละเป็นเนมิตกนามเกิดขึ้นเรียกว่า***ธมฺโม*** กายธรรมละเอียดอยู่ในดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย แต่ว่าใหญ่กว่ากายธรรมนั่นแหละเรียกว่า***สงฺโฆ*** เป็นเนมิตกนามเกิดขึ้นเรียกว่าสงฺโฆ ถ้าตัวจริงละก็ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ นั่นแหละเป็นตัวจริงที่เราจะถึง จะไปถึงสิ่งอื่นไม่ได้

โย พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คโต ถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่ง ถึงพระธรรมว่าเป็นที่พึ่ง ถึงพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง หรือถึงพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ทั้ง ๓ นั้นว่าเป็นที่พึ่ง เมื่อถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งแล้ว

จตฺตาริ อริยสจฺจานิ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ ต้องเห็น อริยสัจธรรมทั้ง๔ เห็นอริยสัจทั้ง๔ ตามปัญญาอันชอบที่ถูก ไม่ให้ผิดจากอริยสัจธรรมทั้ง๔ อริยสัจธรรมทั้ง๔ เป็นธรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนา แต่เราไม่เดียงสาทีเดียวว่าอะไรเป็น ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ เราไม่เดียงสาทีเดียว ไม่เดียงสาอย่างไร

ทุกขสัจ นะ คืออะไรละ ความเกิดน่ะซีเป็นทุกขสัจจะ

สมุทัยสัจ ละ เหตุให้เกิดนั่นแหละเป็นสมุทัยสัจ

นิโรธสัจ ละ ความดับเหตุให้เกิดนั่นแหละเป็นนิโรธสัจ

มรรคสัจ ข้อปฏิบัติหนทางมีองค์๘ ไปจากข้าศึกให้ถึงพระนิพพานที่เป็นที่สงบระงับนั่นแหละเป็นมรรคสัจ

นี้เป็นตัวสำคัญนัก วันนี้มุ่งมาดปรารถนาจะแสดงใน ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ นี้ ให้

เข้าเนื้อเข้าใจ จะแสดงทางปริยัติก่อน แล้วจึงย้อนไปแสดงทางปฏิบัติ ให้เข้าเนื้อเข้าใจชัดว่า ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ นะ อยู่ที่ไหน อะไรให้รู้กันเสียที เมื่อเห็นสัจธรรมทั้ง ๔ เป็นที่พึ่งดีเช่นนี้แล้ว พระองค์ทรงรับสั่ง

เอตํ โข สรณํ เขมํ นี้ เป็นที่พึ่งอันเกษม อันผ่องใส

เอตํ สรณมุตฺตมํ นี้เป็นที่พึ่งอันอุดมสูงสุด

เอตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ มาอาศัยอันนี้เป็นที่พึ่งแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

นี่ท่านแสดงย่อย่นสกลพุทธศาสนา ธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นที่ควงไม้ศรีมหาโพธิ คือสัจธรรมทั้ง ๔ รู้จริง รู้แท้ทีเดียวในสัจธรรมทั้ง ๔ นี้ ถ้าไม่รู้จริงรู้แท้ในสัจธรรมทั้ง๔ เป็นพระอรหันต์ก็ไม่ได้ เป็นพระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ เป็นไม่ได้ทีเดียว นี่ธรรมสำหรับทำให้เป็นพระพุทธเจ้าทีเดียว สัจธรรมทั้ง๔ นะ เพราะฉะนั้นวันนี้ เราควรฟัง ที่แสดงมาแล้วนี้เป็นทาง**ปริยัติ**

ถ้าจะแสดงโดย**ปฏิบัติ** ให้แน่ชัดลงไปแล้วละก็ ใน***สัจธรรมนี้นะคือใคร*** รู้จักพระพุทธเจ้าเสียก่อน พระพุทธเจ้านะคือใครที่ไปเห็นสัจธรรมทั้ง ๔ นะ

เห็นด้วยพระสิทธัตถราชกุมาร หรือ**ด้วยตา**ของพระสิทธัตถราชกุมาร ความเห็น ความรู้ของพระสิทธัตถราชกุมาร หรือไม่ใช่

หรือ**เห็นด้วยกายละเอียดของพระสิทธัตถราชกุมาร** กายที่นอนฝันออกไปนะ ไม่ใช่ ไม่ได้เป็นด้วยตานั้นกายนั้น

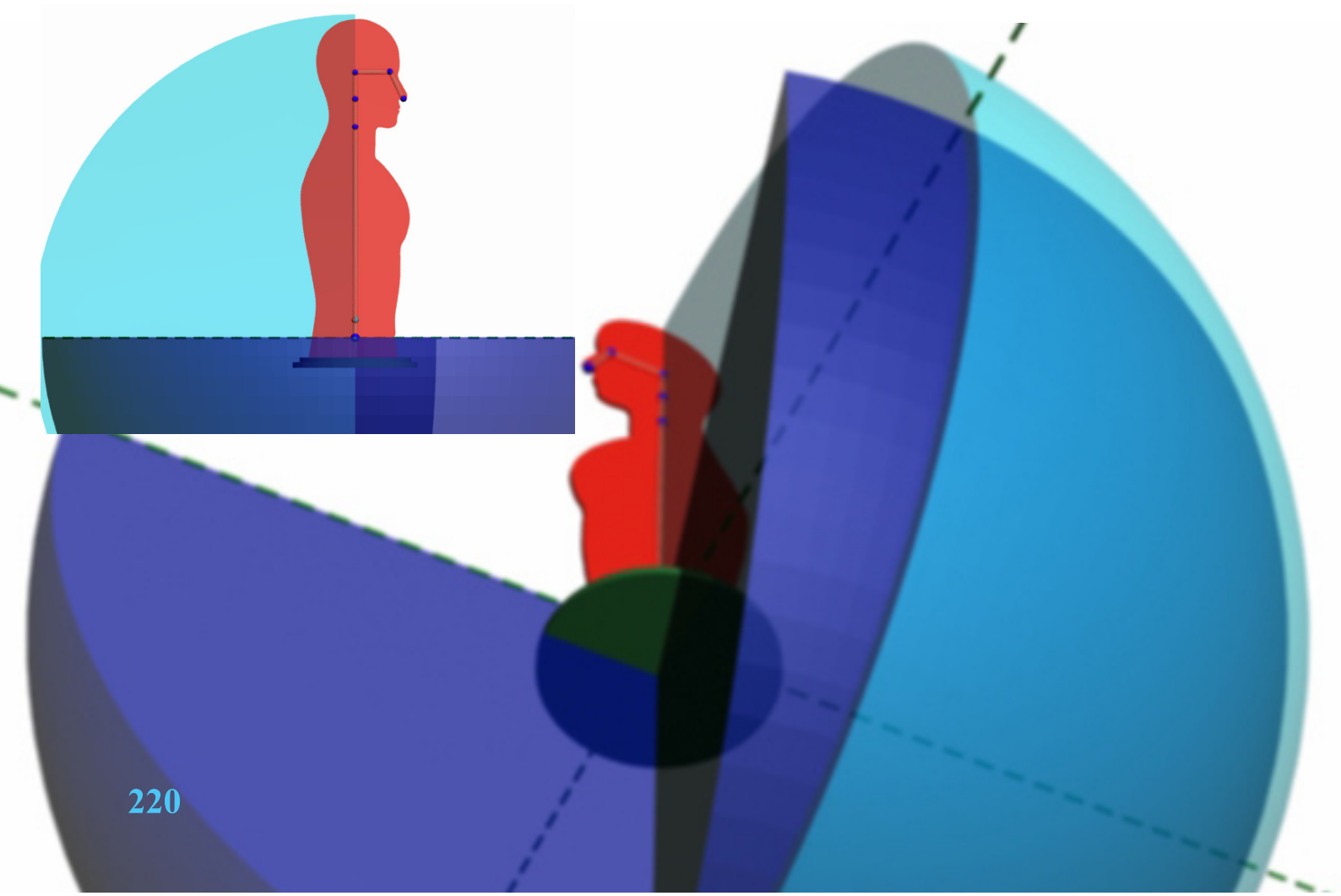

เห็นด้วยตากายทิพย์ของพระสิทธัตถราชกุมาร หรือกายที่ฝันในฝันออกไปนะ ไม่ใช่ เห็นด้วยกายนั้นเป็นพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ไม่ได้

เห็นด้วยตากายทิพย์ละเอียดของพระสิทธัตถราชกุมารอย่างนั้นหรือ ถึงจะเป็นพระพุทธเจ้าได้ ไม่ใช่ ไม่เห็นเช่นนั้น เพราะสัจธรรมนี่เป็นขั้นท้ายไม่ใช่เห็นขั้นต้น

เห็นด้วยตากายรูปพรหม หรือ**รูปพรหมละเอียด**ของพระสิทธัตถราชกุมารอย่างนั้นหรือ เห็นทุกข์ เห็นเหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ไม่ใช่

เห็นด้วยตากายอรูปพรหม อรูปพรหมละเอียดของพระสิทธัตถราชกุมารเป็นกายที่ ๗ ที่ ๘ กระนั้นหรือ ไม่ใช่เห็นด้วยตากายนั้น มันอยู่ในภพ มันทะลุหลุดสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าไม่ได้ มันยังติดภพอยู่

ท่าน**เห็นด้วยตาธรรมกาย** ธรรมกายที่เป็นโคตรภูนะ ยังหาได้เป็นพระโสดา สกทาคาไม่ ยังหาได้เป็นโสดามรรค-ผล สกทาคามรรค-ผล อนาคามรรค-ผล อรหัตมรรค-ผลไม่ **เห็น**ด้วยตากายธรรม**รู้**ด้วยญาณของกายธรรม ไม่ใช่รู้ด้วยดวงวิญญาณ เพราะกายมนุษย์มีดวงวิญญาณ ญาณไม่มี

กายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด มี ดวงวิญญาณทั้งนั้น **ดวงญาณ**ไม่มี

กายรูปพรหม รูปพรหมละเอียด มีแต่ ดวงวิญญาณ **ดวงญาณ**ไม่มี

กายอรูปพรหม อรูปพรหมละเอียด มีแต่ ดวงวิญญาณ **ดวงญาณ**ไม่มี พอถึง**กายธรรม**เข้ามีญาณทีเดียว

ญาณน่ะเป็นอย่างไร? รูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร? ตาธรรมกายก็เหมือนรูปพระปฏิมากรอย่างนี้แหละ เหมือนมนุษย์อย่างนี้แหละ แบบเดียวกันแต่ทว่าละเอียด แล้วมีญาณของกายธรรม

ญาณน่ะเป็นอย่างไร?

ดวงวิญญาณ อยู่ในกลาง กายมนุษย์นี่เท่าดวงตาดำข้างใน
อยู่ในกลาง กายทิพย์ก็เท่าดวงตาดำข้างใน
อยู่ในกลาง กายมนุษย์ละเอียด
กายทิพย์ละเอียดก็แบบเดียวกัน หรือ
กายรูปพรหม รูปพรหมละเอียด
อรูปพรหม อรูปพรหมละเอียด ก็มีดวงวิญญาณแบบเดียวกัน

ดวงวิญญาณเท่านั้นไม่อาจจะเห็นอริยสัจได้ ต่อเมื่อไดไปถึงกายธรรมเข้า ดวงวิญญาณจะขยายส่วนออกไปเป็นดวงญาณ หน้าตักธรรมกายโตเท่าไหนก็กว้างแค่นั้น ถ้าหน้าตักศอกหนึ่งดวงญาณก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลางศอกหนึ่ง หน้าตักวาหนึ่งดวงญาณก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลางวาหนึ่ง กลมรอบตัว ถ้าว่าหน้าตักธรรมกายนั้น ๒ วา หน้าตักธรรมกายนั้น ๒ วา ดวงญาณก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒ วา กลมรอบตัวขยายอย่างนั้น ถ้าหน้าตัก ๔ วา ดวงญาณก็วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๔ วา กลมรอบตัว แล้วแต่หน้าตักธรรมกาย หน้าตักธรรมกายโคตรภูนั่นไม่ถึง ๕ วา หย่อน ๕ วา เล็กน้อย ถ้าเป็นพระโสดาจึงจะเต็ม ๕ วา ถ้ายังไม่ถึงพระโสดาหย่อนกว่า ๕ วา หน้าตักของธรรมกายนั่นโตเท่าไหนดวงญาณก็โตเท่านั้น ดวงญาณนั้นแหละสำหรับรู้ละ นั่นแหละ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ เห็นตามปัญญาอันชอบเห็นชัด ๆ ทีเดียว ดวงญาณของธรรมกายขยายออกไปดังนั้น

เมื่อเข้าถึงธรรมกายแล้ว **ธรรมกาย**จะเห็น ***ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ต้องเข้า***

สมาบัติ ธรรมกายต้องเข้าสมาบัติ ธรรมกายนั่งนิ่งเพ่งฌานทีเดียว ใจหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย หยุดนิ่ง เมื่อนิ่งถูกส่วนเข้าแล้ว ที่ธรรมกายนั่งนั่นแหละ เกิดเป็นดวงฌานขึ้น วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒ วา ๘ ศอก กลมเป็นวงเวียนเป็นกงจักร กลมเป็นกงเกวียนทีเดียว เหมือนแผ่นกระจกหนาคืบหนึ่ง วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒ วา หนาคืบหนึ่ง

รองนั่งของธรรมกายนั้นมาจากไหน? ดวงฌานที่เกิดขึ้นน่ะมาจากไหน? ที่มาของดวงฌานนะมีมาก มาจากกสิณก็เป็นดวงฌานได้ มาจากดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ก็เป็นดวงฌานได้ แต่ว่าเมื่อถึงธรรมกายแล้วใช้ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั่นเองเป็น***ปฐมฌาน*** ขยายส่วน เห็นใส เมื่อดูใสแล้วก็ขยายส่วนออกไป ขยายส่วนออกไป ๒ วา กลมรอบตัวแต่ว่า หนาคืบหนึ่ง กลมเหมือนยังกับกงจักร หรือกงเกวียน กลมเหมือนอย่างวงเวียนอย่างนั้น หนาคืบหนึ่ง ใสเป็นแก้วผลึกทีเดียว รองนั่งของธรรมกายธรรมกายเมื่อเข้าถึงปฐมฌานเช่นนั้นนั่นแหละ พอถึงปฐมฌานเข้าเช่นนั้น ก็มี วิตกวิจาร วิตกความตรึกวิจารความตรอง ปีติชอบเนื้อชอบใจ วิตกว่าฌานนั้นมันมาจากไหน? เห็นแล้วมันมาจากนั่น วิจารไตร่ตรองไป ตรวจตราไปถี่ถ้วน เป็นของที่ไม่มีที่ติ ปลื้มอกปลื้มใจ ดีอกดีใจ มีความปีติขึ้น ปลื้มอกปลื้มใจเต็มอกเต็มใจ เต็มส่วนของปีติ มีความสุขนิ่งอยู่กลางฌานนั่น สุขในฌานอะไรจะไปสู้ ในภพนี่ไม่มีสุขเท่าถึงดอก สุขในฌานนะสุขลืมสมบัตินั่นแหละ สมบัติกษัตริย์ก็ไม่อยากได้ สุขในฌานนะ สุขนักหนาทีเดียว เต็มส่วนของความสุขก็นิ่งเฉย วิเวกวังเวงเปลี่ยวเปล่า เรามาคนเดียวไปคนเดียวหมดทั้งสากลโลกคนทั้งหลายไปคนเดียวทั้งนั้น ไม่มีคู่สองเลย จะเห็นว่าลูกสักคนหนึ่งก็ไม่มี สามีสักคนหนึ่งก็ไม่มี ภรรยาสักคนหนึ่งก็ไม่มี ต่างคนต่างมา ต่างคนต่างไป ต่างคนต่างตาย ต่างคนต่างเกิดเป็นจริงอย่างนี้ ปล่อยหมด ไม่ว่าอะไรไม่ยึดถือทีเดียว เรือกสวนไร่นา ตึกร้านบ้านเรือน ก่อนเราเกิดเขาก็มีอยู่อย่างนี้ หญิงชายเขาก็มีกันอยู่อย่างนี้ เราเกิดแล้วก็มีอยู่อย่างนี้ เราตายไปแล้วมันก็มีอยู่อย่างนี้ เห็นดิ่งลงไปทีเดียว เข้าปฐมฌานเข้าแล้ว เห็นดิ่งลงไปเช่นนี้ เมื่อเข้าปฐมฌาน ก็แน่นิ่งอยู่ ฌานที่ละเอียดกว่านี้มี พอนึกขึ้นมาเช่นนั้นก็ อ้อ ที่ละเอียดขึ้นมากว่านี้มีอยู่ ก็นิ่งอยู่กลางปฐมฌานนั่น กลางดวงปฐมฌานนั่นนิ่ง

ใจของธรรมกายหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย นิ่งพอถูกส่วนเข้าฌานนั่นเปลี่ยนแล้ว ปฐมฌานนั่นจางไป ***ทุติยฌาน***มาแทนที่รองนั่ง จะไปไหนไปคล่องแคล่วยิ่งกว่าขึ้นเครื่องบินปฐมฌานเหมือนกัน ทุติยฌานเหมือนกัน พอเข้าฌานที่ ๒ ได้แล้วก็นึกว่าฌานที่๒ มันใกล้ฌานที่๑ มันเสื่อมง่าย

ใจก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายอีก ถูกส่วนนิ่งเข้าอีก ทุติยฌานก็จางไป ตติยฌานมาแทนที่ นิ่งอยู่กลางตติยฌานนั่น พอถูกส่วนเข้า***ตติยฌาน***แล้วละเอียดกว่าตติยฌานนี่มี

นิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั่น ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมนั่น ถูกส่วนเข้าเมื่อนึกถึงฌานตติยฌานก็จางไป ***จตุตถฌาน***เข้ามาแทนที่ยังไม่พอแค่นั้น

นิ่งอยู่กลางจตุตถฌานนั่น ละเอียดกว่านี้มี ว่าละเอียดกว่านี้มี จตุตถฌานก็จางไป อากาสานัญจายตนฌาน กลางของจตุตถฌานว่างออกไป เท่ากัน ดวงเท่ากัน ดวงเท่ากันนี้เรียกว่า อากาสานัญจายตนฌาน ธรรมกายก็นั่งอยู่กลางของอากาสานัญจายตนฌานเรียกว่าเข้า***อากาสานัญจายตนฌาน***แล้ว

ใจก็นิ่งอยู่ศูนย์กลางที่ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั่น ถูกส่วนเข้าก็นึกว่าฌานนี้คล่องแคล่วว่องไว

ดี แต่ว่าละเอียดกว่านี้มี พอถูกส่วนเข้าอากาสานัญจายตนฌานก็จางไป ***วิญญาณัญจายตนฌาน***เข้ามาแทนที่ ดวงก็เท่ากัน นิ่งอยู่กลางดวงวิญญาณัญจายตนฌานนั่น ว่าละเอียดกว่านี้มี

นิ่งอยู่ศูนย์กลางที่ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั่น แต่ว่าเพ่งฌาน นิ่งพอถูกส่วนเข้าวิญญาณัญจายตนฌานจางไป ***อากิญจัญญายตนฌาน***เข้ามาแทนที่ รู้ละเอียดจริง นี่เป็นรู้ละเอียดจริง

นิ่งอยู่อากิญจัญญายตนฌานนั่น ละเอียดกว่านี้มี พอถูกส่วนเข้าอากิญจัญญายตนฌานจางไป ***เนวสัญญานาสัญญายตน***เข้ามาแทนที่ เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตน ออกนึกในใจทีเดียวว่า สนฺตเมตํ ปณีตเมตํ นี่ละเอียดจริง นี่ประณีตจริง นี่เข้าฌานดังนี้ นี่เขาเรียกว่า เข้าฌานโดยอนุโลม

เข้าฌานโดยปฏิโลม ถอยกลับจากฌานที่ ๘ นั้น จากเนวสัญญานาสัญญาเข้าหาอากิญจัญญายตนะ มาวิญญาณัญจายตนะเข้าอย่างไรก็ออกมาอย่างนั้น มาถึงอากาสานัญจายตนะ ถอยจากอากาสานัญจายตนะมาถึงจตุตถฌาน ถอนจากจตุตถฌานมาถึงตติยฌาน ถอยจากตติยฌานมาถึงทุติยฌาน ถอยจากทุติยฌานมาถึงปฐมฌาน เข้าไปดังนี้อีก นี่เรียกว่าปฏิโลมถอยกลับ อนุโลมเข้าไปอีก ที่ ๑ ที่๒ ที่๓ ที่๔ ที่๕ ที่๖ ที่๗ ที่๘ ไปอีก ถอยจากที่๘ มาถึงที่๗ ที่๖ ที่๕ ที่๔ ที่๓ ที่๒ ที่๑ มาถึงอีก นี่เรียกว่าอนุโลมปฏิโลมไปอย่างนี้

พออนุโลมปฏิโลมถูกส่วนเข้าก็เห็นทีเดียวว่า อ้อสัตว์โลกนี่เป็นทุกข์ละ เห็นทุกข์ละนะ นี่ทางปฏิบัติเห็นทุกข์ละ ตาธรรมกายเห็นอายตนะที่ดึงดูดของสัตว์โลก เขาเรียกว่าโลกายตนะ อ้อมนุษย์นี่เกิดขึ้นไม่ใช่อื่นเลย ความเกิดนี่ อายตนะของโลกเขาดูดนะ ก็เห็นอายตนะทีเดียว มนุษย์นี่ก็มีอายตนะอยู่อันหนึ่งเราเคยค้นพบเรารู้จักแล้ว อายตนะของมนุษย์รู้จักกันทั่วแหละ อายตนะของมนุษย์ ที่เราติดอยู่ก็ติดอายตนะนั่นแหละ มันดึงดูด อายตนะอยู่ที่ไหน? ที่บ่อเกิดของมนุษย์ อายตนะเขาแปลว่าบ่อเกิด บ่อเกิดมันอยู่ที่ไหน? นั่นแหละเป็นตัวอายตนะของมนุษย์ทีเดียว อายตนะของทิพย์ละ มันมีมากด้วยกันนี่ อายตนะกำเนิดของสัตว์มีถึง๔ อัณฑชะ สังเสทชะ ชลาพุชะ โอปปาติกะ อัณฑชะเกิดด้วยฟองไข่ สังเสทชะ เกิดด้วยเหงื่อไคล ชลาพุชะเกิดด้วยน้ำ อายตนะที่ว่านี้เป็นชลาพุชะ เกิดด้วยน้ำ โอปปาติกะ ลอยขึ้นบังเกิดเอากันละคราวนี้ อัณฑชะเกิดด้วยฟองไข่ เป็ด ไก่ ทั้งนั้น เป็นอายตนะอันหนึ่ง สังเสทชะ เหงื่อไคลเป็นอายตนะอันหนึ่ง สำหรับเหนี่ยวรั้งใจให้สัตว์เกิด นั่นเป็นอายตนะสำหรับบ่อเกิด ชลาพุชะมีน้ำสำหรับเป็นอายตนะให้เกิด โอปปาติกะ อายตนะของจาตุมหาราช ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรตี ปรนิมมิตวสวัตตี นี่เป็นอายตนะของทิพย์ทั้งนั้น มีอายตนะดึงดูดให้เกิดเหมือนกัน ไม่ใช่เท่านั้น อายตนะที่ทรามลงไปกว่านี้ อายตนะให้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน คล้ายมนุษย์เหมือนกัน อายตนะให้เกิดเป็นอสุรกายแบบเดียวกันกับมนุษย์ อายตนะเกิดเป็นเปรต แบบเดียวกับมนุษย์ อายตนะในอบายภูมิทั้ง ๔ สัญชีพ กาฬสูตตะ สังฆาฏะ โรรุวะ มหาโรรุวะ ตาปะ มหาตาปะ อเวจีนรก นรกทั้ง ๘ ขุมใหญ่นี้ ขุมหนึ่ง ๆ มีอุสสทนรกเป็นบริวารล้อมรอบ ๔ ด้าน ๆ ละ ๔ ขุม เป็น ๑๖ ขุม แล้วมียมโลกนรก ตั้งอยู่ในทิศทั้ง ๔ ทิศ ๆ ละ ๑๐ ขุม เป็น ๔๐ ขุม นรกทั้ง ๔๕๖ ขุมเป็นอายตนะดึงดูดสัตว์โลกทั้งนั้น เมื่อทำดีทำชั่วไปถูกส่วนเข้าแล้วอายตนะของนรกก็ดึงเป็นชั้น ๆ ดูดเป็นชั้น ๆ ต้องไปติด ใครทำอะไรเข้าไว้ อายตนะมันดึงดูดไปติด ฝ่ายธรรมกายไปเห็นก็ อ้อสัตว์โลกมันติดอย่างนี้เอง ติดเพราะอายตนะเหล่านี้ อ้ายที่มาเกิดเหล่านี้ใครให้มาเกิดละ อ้ายที่มาเกิดเป็นอบายภูมิทั้ง ๔ มนุษย์๑ สวรรค์๖ ชั้นนี้ ใครให้เกิดละเห็นทีเดียวแหละ เห็นทีเดียว

ทุกฺข สมุปฺปาทํ ตณฺหา ตัณหานี่แหละเป็นแดนให้เกิดพร้อมทีเดียว

ตัณหาคืออะไรละ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา แยกออกไปเป็นสาม เห็นตัณหาอีก อ้อ อ้ายเจ้ากามตัณหานี้ อยากได้กาม อยากได้รูป ได้เสียง ได้กลิ่น ได้รส ได้สัมผัส นั่นเอง เจ้าถึงต้องมาเกิด เออ อยากได้รูป ได้เสียง ได้กลิ่น ได้รส ได้สัมผัส ไปตีรันฟันแทงกันปนปี้ รบราฆ่าฟันกันยับเยินเป็นทีเดียว เพราะอยากได้รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั่นแหละ ไม่ใช่เรื่องอะไร เห็นชัด ๆ อย่างนี้ว่า อ้อ อ้ายนี่เอง เป็นเหตุให้เกิด กามตัณหานี่เอง อ้อนี่อายตนะของกามตัณหาทั้งนั้น ในอบายภูมิทั้ง๔ เปรต นรก อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน เหล่านี้ มนุษย์ สวรรค์ ๖ ชั้น นี่**กามตัณหา**ทั้งนั้น อ้ายกามนี่เองเป็นตัวสำคัญ เป็นเหตุ อ้ายนี้สำคัญนัก ไม่ใช่แต่กามตัณหาฝ่ายเดียว

ไปดูถึงรูปพรหม ๑๖ ชั้น พรหมปาริสัชชา พรหมปุโรหิตา มหาพรหมา ปริตตาภา อัปปมาณาภา อาภัสสรา ปริตตสุภา อัปปมาณสุภา สุภกินหา เวหัปผลา อสัญญสัตตา อวิหา อตัปปา สุทัสสา สุทัสสี อกนิฏฐ รูปพรหม ๑๖ ชั้นนี่เป็น ***ภวตัณหา*** อ้ายนี่อยากได้รูปฌานที่เราดำเนินมานั่นเอง ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อ้ายนี่เป็นรูปพรหม

อากาสานัญจายตนฌาน วิญญาณัญจายตนฌาน อากิญจัญญายตนฌาน เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน อ้ายนี่ให้ไปเกิดเป็นอรูปพรหม อากาสานัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ อ้ายนี่ติดอ้าย ๘ ดวงนี่เอง เมื่อไปติดเข้าแล้วมันชื่นมื่นมันสบายนัก กามภพสู้ไม่ได้ มันสบายเหลือเกินมันสุขเหลือเกิน ***ปฐมฌาน***ก็สุขเพียงเท่านั้น ***ทุติยฌาน***ก็สุขหนักขึ้นไป ***ตติยฌาน***สุขหนักขึ้นไป ***จตุตถฌาน***สุขหนักขึ้นไป อากาสานัญจายตนฌาน วิญญาณัญจายตนฌานสุขหนักขึ้นไป อากิญจัญญายตนฌานสุขหนักขึ้นไป เนวสัญญานาสัญญายตนฌานสุขหนักขึ้นไป มันพิลึกกึกการละ มันยิ่งใหญ่ไพศาลทีเดียว ส่วนรูปภพนั้นเป็นภวตัณหา อ้ายภวตัณหานี่เอง เป็นเหตุให้เกิดในรูปภพทั้ง ๑๖ ชั้นนี่

ฝ่ายอรูปภพทั้ง๔ชั้นนี่**วิภวตัณหา** เข้าใจว่านี่เอง หมดเกิด หมดแก่ หมดเจ็บ หมดตาย เสียแล้ว เข้าใจว่านี่เองเป็นนิพพาน เมื่อไม่พบศาสนาของพระบรมศาสดาจารย์ก็เข้าใจว่า อากาสานัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ นี่เองเป็นนิพพานทีเดียว เข้าใจอย่างนั้น ค้นคว้าหาเอาเอง นี่เป็นวิภวตัณหา ไปติดอยู่อ้ายพวกนี้เอง

กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา อ้ายสามตัวนี่แหละสำคัญนัก ไปเห็นหมด เห็นรูปพรรณสัณฐาน ฌานก็เห็น เห็นกามตัณหาก็เห็น **กามตัณหาทั้ง ๑๑ ชั้น**นี่เห็น ***ภวตัณหาทั้ง ๑๖ ชั้น***นั่นก็เห็น **วิภวตัณหาทั้ง ๔ ชั้น**น่ะเห็นหมด เห็นปรากฏทีเดียว เอ นี่จะทำอย่างไร ต้องละอ้ายพวกนี้ ต้องละกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหานี้ ถ้าละไม่ได้ละก็ หลุดพ้นไปไม่ได้ละ ก็ทุกข์อยู่นี่ ไม่พ้นจากทุกข์แน่นอนทีเดียว แน่นอนในใจของตัวทีเดียว เข้าสมาบัติดูอีก ตรวจทบไปทวนมาดูอีก ดูหนักเข้า หนักเข้า หนักเข้า เห็นชัดหมดทุกสิ่งทุกประการแล้ว ในกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ดูไปดูมา อ้อเราต้องละกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหานี่ ถ้าว่าไม่ละกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา นี่ให้ขาดเสียละก็ เราจะต้องมีชาติไม่จบไม่แล้ว จะต้องทุกข์ไม่จบไม่แล้ว จะต้องหน้าดำคร่ำเครียดไม่จบไม่แล้ว จะต้องลำบากยากแค้นไม่จบไม่แล้ว

เมื่อคิดดังนี้เข้าใจดังนี้แล้ว ตาธรรมกายก็มองเห็นแจ่ม เราต้องละกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ละอย่างไร วิธีจะละ ละอย่างไรนะ เออวิธีจะละ ละท่าไหนกันนะ เห็นทางทีเดียวว่า อ้อ พระพุทธเจ้าพระอรหันต์ไปทางนี้ ที่เราเดินมาทางศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ในกายมนุษย์มาถึงกายมนุษย์ละเอียด ในกายทิพย์มาถึงกายทิพย์ละเอียด ในกายรูปพรหมมาถึงกายรูปพรหมละเอียด ในกายอรูปพรหมมาถึงกายอรูปพรหมละเอียด จนกระทั่งมาถึงกายธรรมกาย ธรรมกายละเอียดนี้ เราต้องเดินในช่องทางของศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ นี่เอง ***ใจต้องหยุด ต้องหยุดทีเดียว จึงจะละกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหาได้*** เริ่มต้นต้องหยุดเชียว พอหยุดกึ๊กเข้าก็ได้การทีเดียว อ้อ พอหยุดกึ๊กเข้า กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหาดับหมด ถ้าว่าไม่หยุดละก็เป็นไม่ได้การทีเดียว ไปไม่รอด ไม่พ้นทีเดียว

หยุดอะไรละ ใจหยุดสิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั่นแหละ พอถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีลนั่นแหละ หยุดกลางของกลาง กลางของหยุด กลางที่หยุดนั่นแหละ ถ้าว่าถึงดวงสมาธิ กลางดวงสมาธิ กลางของกลางที่หยุดนั่นแหละ ก็เข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา กลางของกลางที่หยุดนั่นแหละ เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ พอหยุดแล้วก็กลางของกลางที่หยุดนั่นแหละ เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอเข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะแล้ว หยุดอยู่ศูนย์กลางของใจที่หยุดนั่นแหละ กลางของกลาง กลางของกลาง กลางของกลาง หนักเข้าก็เห็นกายพระโสดา เข้าถึงกายพระโสดา อ้อ พอเข้าถึงกายพระโสดาก็รู้จักเชียว นี่พระพุทธเจ้าพระอรหันต์ไปทางนี้ ไม่ใช่ไปทางอื่นเลย แต่พอเข้าถึงกายพระโสดาละเอียด ทำแบบเดียวกันอย่างนั้น หยุดอย่างเดียวกันนั่นแหละ หยุดอย่างนั้นแหละ พอหยุดเข้ารูปนั้นจริง ๆ เข้าถึงกายพระสกทาคา สกทาคาละเอียด อนาคา อนาคาละเอียด ก็รู้รสชาติของใจทีเดียว พอเข้าถึงพระอรหัต พระอรหัตละเอียด เข้าแล้วหลุดหมด กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ***ทุกฺขํ ปสฺมคามินํ*** อย่างนี้เอง ถึงพระนิพพานเป็นที่ดับแห่งทุกข์ พอถึงพระอรหัตก็เห็นนิพพานแจ่ม เข้านิพพานไปได้ทีเดียว นี้ไปอย่างนี้ ไปจริง ๆ อย่างนี้ ก็ไปได้เพราะเห็นสัจธรรมทั้ง ๔ แล้ว ก็เข้ามาคลุมสัจธรรมทั้ง ๔ ไว้ ยังไม่ปล่อย ทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ มั่นกับใจดูแล้วดูอีก ทบทวนแล้วทบทวนอีก แน่นอนในใจ พอแน่นอนในใจ เห็นทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ พอครบสี่เข้าเท่านั้นแหละ ได้บรรลุพระโสดาทันที

พอ**พระโสดาเข้าสมาบัติ** นิ่งอยู่ในปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสานัญจายตนฌาน วิญญาณัญจายตนฌาน อากิญจัญญายตนฌาน เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ทบไปทวนมา ๆ ตาธรรมกายของพระโสดาไปเห็นทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ รู้ด้วยฌานของพระโสดา พอครบรอบ ๔เข้าเท่านั้น ได้บรรลุพระสกทาคา หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูมใสบริสุทธิ์หนักขึ้นไป

ธรรมกายพระสกทาคาเข้า ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสานัญจายตนฌาน วิญญาณัญจายตนฌาน อากิญจัญญาตนฌาน เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ทบไปทวนมาแบบเดียวกัน

....นี้ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ดังนี้ ศาสนามีทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ดังนี้ *ถ้าว่านับถือศาสนา ปฏิบัติศาสนา เข้าปริยัติก็ไม่ถูก ปฏิบัติก็ไม่ถูก ปฏิเวธก็ไม่ถูก มันก็ไปต่องแต่งอยู่นั่นเอาอะไรไม่ได้ สัก ๑๐ ปี ๑๐๐ ปี ก็เอาอะไรไม่ได้ ถึงอายุจะแก่ปานใด จะโง่เขลาเบาปัญญาปานใด ถ้าเข้าถึง ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ไม่ได้ไม่เห็นทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ดังแสดงมาแล้วนี้ จะปฏิบัติศาสนาเอาเรื่องเอาราวไม่ได้ ถ้าว่าคนละ โมฆชินฺโณ แก่เปล่า เอาอะไรไม่ได้ เอาเรื่องไม่ได้* เหตุนี้แหละทางพุทธศาสนาจึงนิยมนับถือนัก ในเรื่องสัจธรรมทั้ง ๔ นี้....

ภาพจาก : hubbesite.org

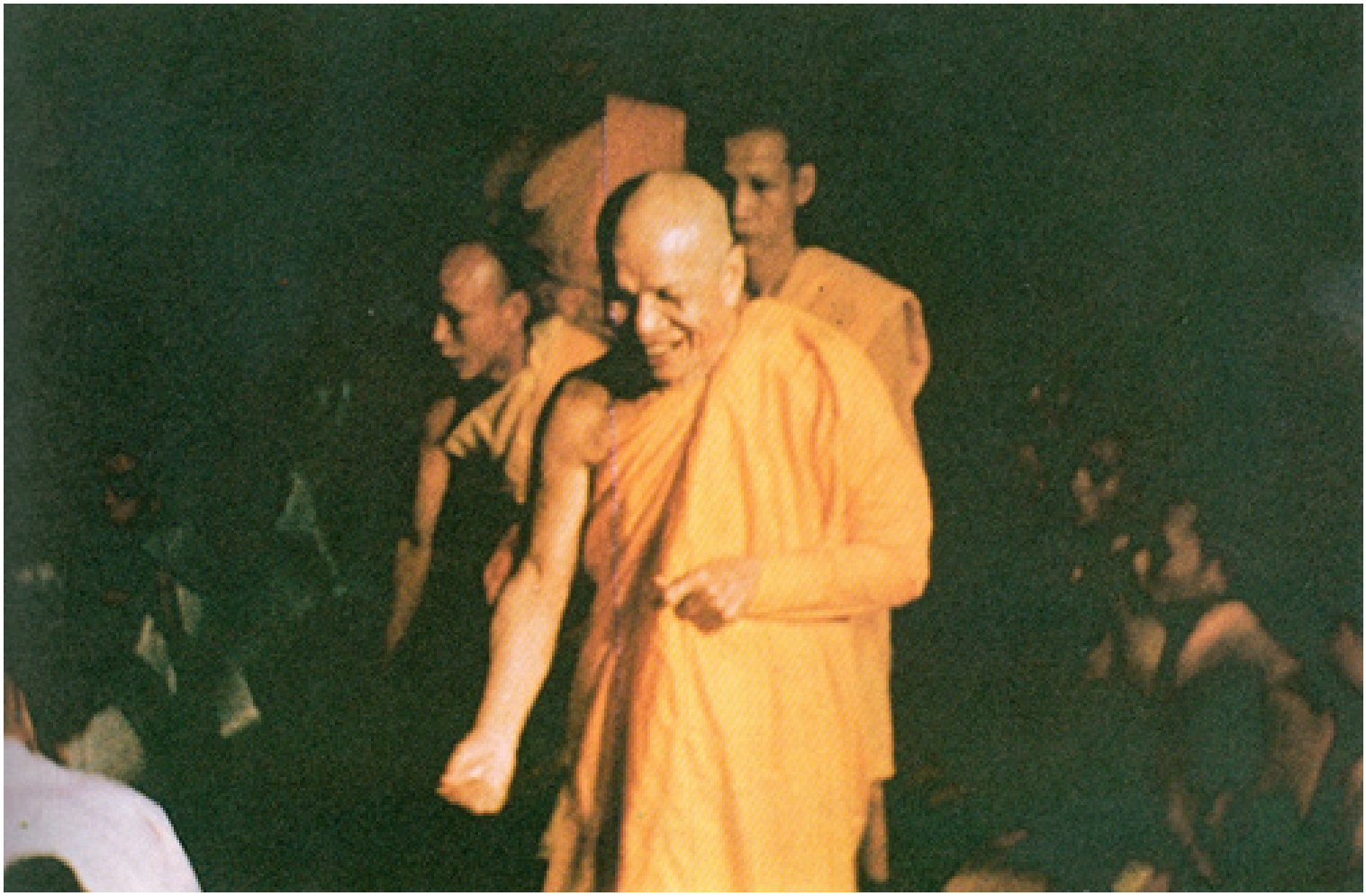

เห็นทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ในกายรูปพรหม เห็นชัดพอถูกส่วนเข้าก็ได้บรรลุพระอนาคา

พระอนาคาเดินสมาบัติแบบเดียวกัน เห็น ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ในกายอรูปพรหม เข้าก็ได้บรรลุพระอรหัตทีเดียว หมดกิเลสเป็นสมุทเฉทปหานทีเดียว

ถ้าหลักฐานเรียกว่า โสฬสกิจ เรียกว่าแค่นี้ สำเร็จโสฬสกิจแล้ว โสฬสกิจแปลว่ากระไร กิจ๑๖ ในเพลงที่เขาวางไว้เป็นหลักว่า ***เสร็จกิจ ๑๖ ไม่ตกกันดาร เรียกว่านิพพานก็ได้*** นี่แหละเสร็จกิจ ๑๖ ละ

ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ใน**กายมนุษย์** ๔

ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ใน**กายทิพย์** ๔ เป็น ๘

ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ใน**กายรูปพรหม** ๔ เป็น ๑๒

ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ใน**กายอรูปพรหม**อีก ๔ มันก็เป็น ๑๖

นี้เสร็จกิจทางพุทธศาสนา ทางพระอรหัตแค่นี้ นี้ทางปฏิบัติ เทศนาดังนี้เป็นทางปฏิบัติ ไม่ใช่ทางปริยัติ นี่ทางปฏิบัติอันนี้แหละ พระพุทธศาสนาในทางปริยัติดังแสดงแล้วในตอนต้น พุทธศาสนาในทางปฏิบัติดังแสดงแล้วในบัดนี้ แต่ปริยัติปฏิบัติ ที่เรียกว่าเข้าถึงปฏิบัติ เดินสมาบัติทั้ง ๘ นั้นเป็นทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ดังนี้ นี่เป็นทางปฏิบัติแท้ ๆ

เมื่อกายธรรมเห็น ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ได้เข้าเห็นพระโสดา บรรลุถึงพระโสดา นั่นปฏิเวธแท้ๆ ทีเดียว ได้เข้าถึงพระโสดาแล้ว ทั้งหยาบทั้งละเอียด

เมื่อพระโสดาเดินสมาบัติทั้ง ๘ ดูทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ในกายทิพย์เข้าทั้งหยาบทั้งละเอียด ได้บรรลุพระสกทาคา เมื่อถึงพระสกทาคาทั้งหยาบทั้งละเอียด เห็นเข้านั่นเป็นตัวปฏิเวธแท้ ๆ ทีเดียว รู้แจ้งแทงตลอดในสกทาคาเข้าแล้ว

เมื่อพระสกทาคาเข้าสมาบัติทั้ง๘ ดู ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ในกายรูปพรหมเข้า เห็นในสัจธรรมทั้ง ๔ ชัดอีกได้บรรลุพระอนาคา นี้ที่ได้เห็นตัวพระอนาคาทั้งหยาบทั้งละเอียด และทั้งธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคา นั่นเป็นตัวปฏิเวธแท้ ๆ ทีเดียว รู้แจ้งแทงตลอดเห็นจริงทีเดียว เห็นปรากฏทีเดียว

เมื่อพระอนาคาเข้าสมาบัติ ดูทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ทั้งหยาบทั้งละเอียด เห็นชัดในทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ได้บรรลุพระอรหัต เมื่อเห็นกายพระอรหัตทั้ง ธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหัตทั้งหยาบทั้งละเอียด เห็นชัดทีเดียว นั่นเห็นชัดอันนั้นแหละ ได้ชื่อว่าเป็น ปฏิเวธ แท้ ๆ เชียว รู้แจ้งแทงตลอด

นี้ **ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ** ดังนี้ ศาสนามีทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ดังนี้ ***ถ้าว่านับถือศาสนา ปฏิบัติศาสนา เข้าปริยัติก็ไม่ถูก ปฏิบัติก็ไม่ถูก ปฏิเวธก็ไม่ถูก มันก็ไปต่องแต่งอยู่นั่นเอาอะไรไม่ได้ สัก ๑๐ ปี ๑๐๐ ปี ก็เอาอะไรไม่ได้ ถึงอายุจะแก่ปานใด จะโง่เขลาเบาปัญญาปานใด ถ้าเข้าถึง ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ไม่ได้ ไม่เห็นทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ ดังแสดงมาแล้วนี้ จะปฏิบัติศาสนาเอาเรื่องเอาราวไม่ได้ ถ้าว่าคนละ โมฆชินฺโณ แก่เปล่า เอาอะไรไม่ได้ เอาเรื่องไม่ได้*** เหตุนี้แหละทางพุทธศาสนาจึงนิยมนับถือนัก ในเรื่องสัจธรรมทั้ง ๔ นี้

ที่แสดงมานี้ก็เพื่อจะให้รู้สัจธรรมทั้ง๔ เมื่อรู้จักสัจธรรมทั้ง๔ แล้ว สัจธรรมทั้ง๔ นี้ใครเป็นคนรู้คนเห็น ธรรมกาย ธรรมกายโคตรภูทั้งหยาบทั้งละเอียด ธรรมกายพระโสดาทั้งหยาบทั้งละเอียด ธรรมกายพระสกทาคาทั้งหยาบทั้งละเอียด ธรรมกายพระอนาคาทั้งหยาบทั้งละเอียด ธรรมกายพระอรหัตทั้งหยาบทั้งละเอียด เป็นผู้เห็นเป็นผู้รู้ เป็นผู้เห็น ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ เหล่านี้ นี้แหละเป็นธรรมสำคัญในพุทธศาสนา เมื่อได้สดับตรับฟังแล้ว พึงมนสิการกำหนดไว้ในใจของตนทุกถ้วนหน้า เมื่อรู้จักธรรมที่พระองค์ทรงรับสั่งว่า เอตํ โข สรณํ เขมํ นี้ที่พึ่งอันเกษมผ่องใส เอตํ สรณมุตฺตมํ นี้ที่พึ่งอันอุดมสูงสุด เอตํ สรณมาคมฺม มาอาศัยอันนี้เป็นที่พึ่งแล้ว ***สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ*** ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ด้วยประการดังนี้

ที่ได้ชี้แจงแสดงมานี้ ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบายเป็นไปในทางปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติ ในเขมาเขมสรณาคปิคาถา ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา ด้วยอำนาจสัจวาจาที่ได้อ้างธรรมเทศนาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายทั้งคฤหัสถ์ บรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลาสมมติว่ายุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงแค่นี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้